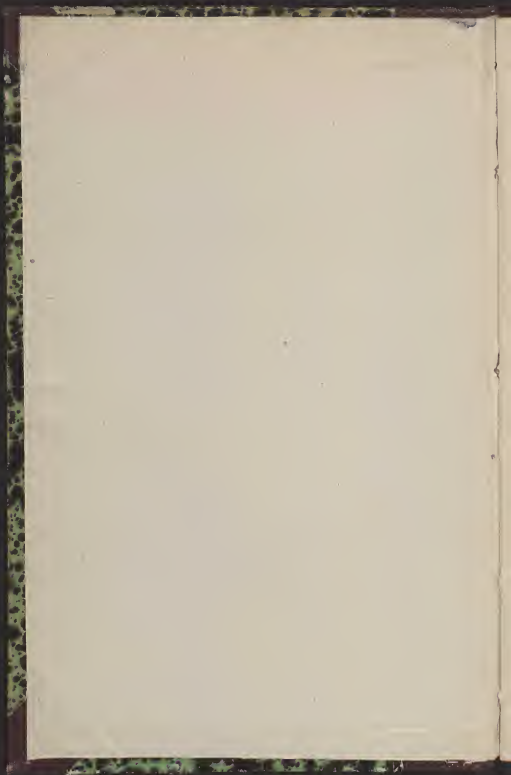
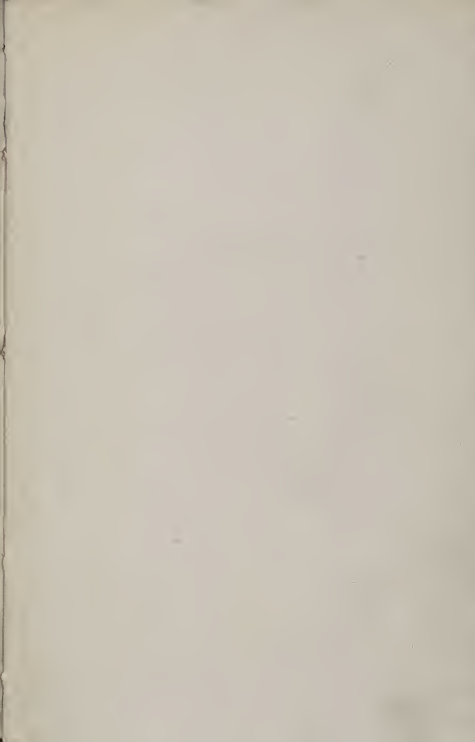

5.614
Jón
Jón

Jón Thorstensen:
Stuttur leidar tsir
um
meslinga-sótt.

Rv. 1846.

614
Jón

(3)

6

1846

LANDSBÓKASAFN

Stuttur leidarvísir

um

HVOMJÓ SÁMÞ JANA AÐ
MÉSÞINGA - SÓTT.

Mesþingar, sem eru ein tegund af flekkusött (svo kolum við Íslenðlugar allar þær söttir í hvorjum raubir flekkir jafnadarlegi. koma út, bæði skarlatsött, mesþinga og fleiri, sem eru þó sérstíðar tegundir), eru í vor, snemma í apríl-mánudi, kominir út þingad með fyrsta skipi er kom í Hafnarfirði; þofðu þjómenum nokkrir haft þá á leiðinni út þingad; en ekki gátu þeir um það þegar þeir komu, að þeir væru veikir, enda var söttin svo létt á þeim, að þeir gátu geingid að öllum verkum sínum. Ekkommu síðar feingu nokkrir þar. í kringum kaupstaðina kvessött, er þeir svo kolluðu, og sá eg leingi aungvan þeirra, fyrir enn eg af tilviljun. átti leid um í Hafnarfirði þann 11ta þessa mánaðar; þekkti eg þá mesþingasött á 1um mánni, og seina komst eg að því, að fleiri þofðu haft þar somu veikni á undan, þó ekki þunga, og halðid að vera mundi kvessött, en eg hafði hvorki séð þá, né þeir leitad ráða til mín, og var nokkrum þeirra fullbatnad aptnr; seinna þessir söttin stungid sér niður á fleiri bænum þar í firðinum, og nýlega hafa innlændir menn verið fluttir í land af þessum söttum, er feingid þofðu þessa sött. af þeim útlendu, er með þeim voru; enda er ei mögulegt að hindra útbreiðslu þennar, þegar þeir menn sem hafa þana, eða, nýlega hafa haft, ekki fást til að halda sér inni í húsumum, og þylfast eiga frjálst að vera úti þegar þeir geta, standa í solubáðum

og vera í samblendi með öðrum mönnum. Þar mér nú ei þyfir það sjærrí lífubum, að sótt þessi, ef til vill, kunní að breiða sig út, og enda víða um land, þótti mér vel til hlíða að gefa löndum mínum stuttlega ávísun um, hvornig með þana eigi að fara, að svo miklu leiti sem almenníngur getur komið því víð, og hvar í hún sé frábrugðin annari kveffótt.

§ 1.

Meslíngasótt er næm (smittende) kveffótt, hvorri fylgja raub-ir ósléttir blettir um hörundið, er koma fyrst út í andliti, um háls og brjóst og síðan víðar.

Hún byrjar, einsog kveffótt gjörir, með höfudverf framani ennínú fyrir ofan augabryrnar, rennsli úr augunum, hási, hósta og máttleysi, eða magnleysi í öllum kroppnum, hita og þorsta; stundum byrjar hún með hnerrum, eins og kveffótt opt gjörir. Þetta varir opt í nokkra daga — þó misjafnt — enn meðfram fylgir optast nær Trber, þ. e. kulba-skjálfti, eða hiti og þorsti, sem vex þegar á daginn líður; öll áburtalin sóttar-einkenni vaxa daglega, augun verða raub, og þola ei birtuna, kvefð og hóstinn verður þýngri, og nokkrir fá taí í brjóstið, aðrir bólgu og eymslí í tverfarnar, svo þeir eiga bágt með að renna niður, og fácinir fá enda hvorutveggja. Eptir 2 eða 3 daga koma blettir út á hörundinu, helst á naturnar, fyrst á andlitinu, og um esrí hluta líkamans, og seinast á fótunum; í fyrstu eru þessir dilar bleikraubir, en verða seinna háraubir og ósléttir að þreifa á. Ekki verður allt hörundið raubt, eins og í skarlatosótt, íhelbur eru blettirnir aðskildir hvor frá öðrum. Þessir blettir eru optast í 2 eða 3 daga að koma út, þáng- að til þeir eru komnir um allan líkaman.

Eptir því sem þeim raubu blettum meira slær út, léttir söttinni í öllum líkamannum, en hóstiun varir víð, augun þola ekki birtuna og sækir verkur í þau; uppgangur fer nú lífa að koma frá brjóstinu með hóstanum, eins og vant er að vera í kveffött.

Þessir raubu blettir vara tíðast 3 eða 4 daga, eptir það fara þeir smámsaman að blifna, en söttin varir víð nokkud þessa daga, nema hvað hún verður léttari, þegar blettirnir koma út; en þegar blettirnir fara að hverfa eða blifna, fær sjúklingurinn opt sjálsta- eða hita-lost að ný; þó fá þeir það sjaldnar og langtum minna er halda sér fyrir í þeitu rúmi enn hinir, sem fara ofsúemma á fatur og máste út úr húsinu, enda orsakast þaraf optast nær hettan mest í fött þessari.

§ 2.

Þegar blettirnir fara að blifna og hverfa, kemur opt sviti um leið og er þann einkar þollur, því þar víð línar hita söttin og þorstiun, svo þegar sjúklingurinn þefur svitunad víð og víð í nokkur dægur, batnar söttin vanlega að mestu, nema kvefð og uppgangurinn frá brjóstinu varir leingst; augnaverku- iun fer nú einnig að lína og seinast lobir það eitt víð augun, að vogur safnast í augnakrökana og á þvarmana, helst á næturnar, svo þeir eru eins og limdir saman fyrst á morgnana. Nú fer þorunad að stálða eptir að blett- irnir eru þorsnir; stálðar það í þessari fött, á þann hátt, að lífast er sem mjólsáldi sé stráð á þorunad, en ekki eins og í karlatöfött, í þvorri stinnid slagnar af í stórum leingjum.

Stundum hverfur kvefföttin algjöflega með svitanum, og það strax eptir að þorunad þefur stálðad, en optar varir

nokkur hósti og uppgangur leingur, því þessi sött byrjar og endar optastær sem kveffött.

§ 3.

É sé söttin ekki mjög þung og eingin töl þeuni samfara, þarf ei að bráka mikil meðol við þeuni, en þessa meiri aðgæfslu og varfárni í öllum aðbúnaði við þá veiklu. Best er í sött þessari að liggja alltaf í rúminu, og hafa þlytt í húsinu. — Þó má ei þekja sig allt ofmikil með rúmfotum, — drekka aldrei sárka't heilbur volgt, og einum ríður á því að þessa sé gætt um það lesti blettirnir fyrst eru að koma út, og á meðan þeir eru úti, allt þángað til hvorundis er búid að skálða, og enda leingur, ef hóstinn er mikill. Best er að drekka seibi af hafur = eða biggrjónum, eða þá thevatu af blóðbjörg eða öðrum þvískum urtum, hylbethe og þessháttar, og drekka það jafnan volgt, einum um þann tíma sem áður er ungetid meðan blettirnir eru að koma út, og allt þángað til þeir eru horsnir; gjarnan má og drekka volgt vatn með litlu af mjólk í, (ef tungan er brein, sem optar er í þessari sött, enn morgum öðrum), eða misu, blandada með heitu vatni. Allan þungan mat, svo sem hjetmeti, og mikinn mjólkurmat ætti að forðast meðan á söttinni stendur. Þeir sem kost eiga á því að leita lækna, ættu að leita ráða þjá þeim; því ef söttin er ei mjög væg og létt, þarf að haga sér eptir sem hún er á hvorjum einum, með meðala brúkun; opt er þá brúsub lausörublanda eða teuprandi púlver og fleira þessháttar, geti sjúklingurinn ei auðars svitnad. *É bjart í húsinu, verður að tjalda stýlu fyrir gluggana, svo að loft og rolfur verði inni fyrir, einum ef augun verða mjög veik. Þvínaft ribur jafnan mikil á, að sjúklingurinn ætíð hafi góðar hægdir, og einum er holt, þegar söttinni léttir og hor-

unnið fer að standa, að taka inn opnaði meðol, ameríkanska olin eða laxerfalt, og lífa er í byrjun söttarinnar gott að laxera einusinni, einum hást sjúklingurinn að undanfornu ekki hást góðar hægðir, eða ef hófubverkur er afar mikill, því við það léttir þá óþ nokkud. Þeir sem ekki hafa annað fyrir hendi geta brúkað stólpípu. Öllu fremur verður að varast alla áfenga drykki, kaffe og allt sem æsir blóðunrásina. Flestir af heim, hvorjum söttin verður hattuleg, baka sér það sjálfir, með því að fara offnemma út, því með því stær söttinni inn aftur, er menn svo lalla, og þá geta þeir er fyrir því verða, feingid tol í brjóstid og þýngslí fyrir andrúmid, bólgu og eynslí í hálsinn, og enn þá lakari tilfelli í augun, enn þeir hófdu áður enn blettunum fló út, og jafnvel hófubðra og önnur hattuleg eptirkost; eu þegar meslinga-söttin er væg og goðrar tegundar, verður hún mjög sjalban hattuleg, ef þess er hæfilega gatt að halda sér nóguleingi inni. A þeim sem fara offnemma út, hverfa stundum blettirnar offnemma, og fá þeir optastnar eitt eða fleiri af þeim ungetnu lakari eptirkostum, og er þá betst að liggja í rúminu, reyna að svitna vel af heitu thevatni, og öðru þess-háttar sem til er af þeim fyrrnefndu fvitameðolun.

§ 4.

Ef sterkur takverkur kemur í brjóstid, hvort helður það er eptir fjælingu, eða í byrjun söttarinnar áður enn flekkjunum stær út, á að taka blóð, eins og í hvorju öðru tafi, og ef blóðfakan þegar hún kólnar, þesur ofaná sér feiga og þýkva gula stán, þarf um stant að itreka blóðtokuna eptir þorsum. Sama er að segja um mjög mikla bólgu í hálsinum, ef sjúklingur varla getur reunt niður, því blóðsugur eru hér sjaldan og óvída fáanlegar; þær leggja menn annars á hálsinn

6 eða 8 ofantil fringum barkan, til að sjúga blóðid út. Ill er gott að þafa utaum hálsinn, hún eykur svita um hálsinn og lettir með því föttina.

Vid mjög miklum brjóstþýngslum er gott að leggja spanstflugnaplástur annaðhvort á brjóstid sjálfst, eða á báða upphandleggina, og jafnabárlega að gefa þeim þeita volgt og sætt thevatn að drekka.

Vid þofudörum, ef koma skyldu, ætti að leggja spanstflugna plástur í hnakkann eða eptir fringumstæðum aptaná kálfana, en þar föttin þá getur orðid mjög margbreytt, yrdi bæði oflángt og ógreinilegt að lýsa hér öllu sem þar að þnigur, og er þá betst hvar kostur er á, að leita ráða hjá reynðum lætnir.

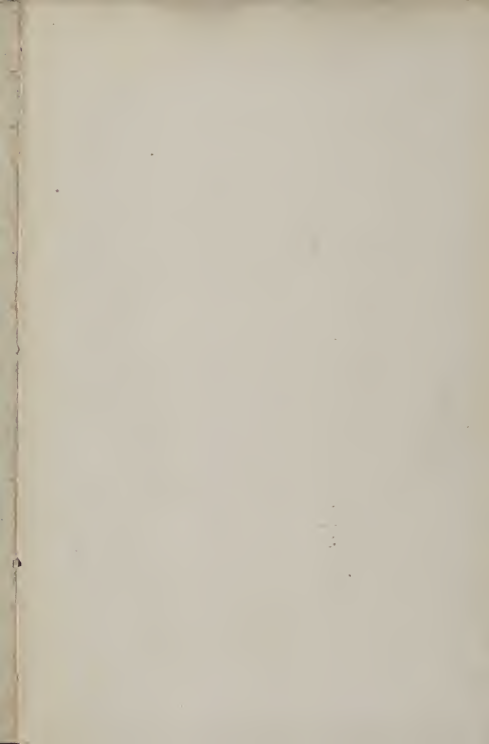
Sumir mega leingi á eptir föttina berjast vid hösta, brjóstþýngsli, og uppgang; þeim er holt að drekka á þvörjum morgni, svo kallada mjólsúpu, sem er svo tilbúin, að kúfadar matsporn af vel moludu rúgnjoli er þrædur í sundur í sjóðheitu vatni þerumbil þela, og þetta svo drukkid mátulega heitt. Þetta hálfhráa mjól er holt fyrir brjóstid. Þjalla-gros eru og svo góð vid þeskonar brjóstveiki. Seinast í föttinni, þegar þerundid þesur stáldar, er holt að þvo sig yðuglega upp úr volgu sápuvatni, því það þreisur sem stáldar af, útbreidir einkum föttina meðal þeirra sem eru í sambandi vid þá, er nýlega þafa veikir verid.

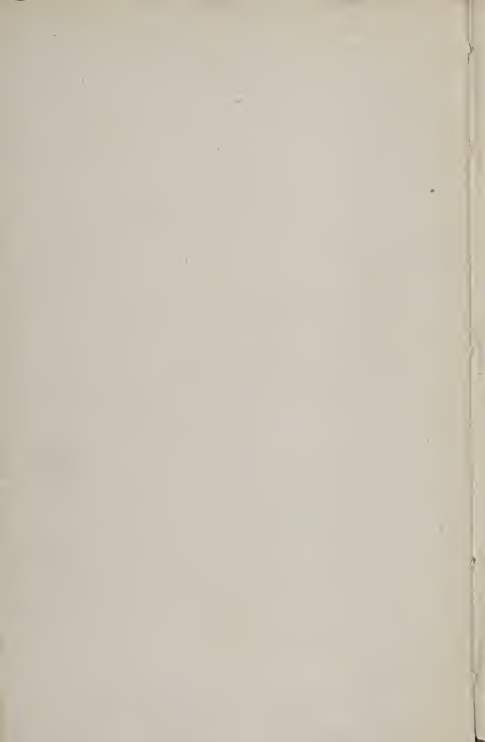
Reykjavík þann 21. maí 1846.

J. Thorstensen.

Lbs - Islandssafn

100352764 - 0

